

"Nihayet celâli nihayet cemâl içinde ve nihayet azameti nihayet hafâ içinde ve nihayet vüs'ati nihayet dikkat içinde ve nihayet haşmeti nihayet rahmet içinde ve nihayet bu'diyeti nihayet kurbiyet içinde gösterir..." İzah?

"Demek, o Sâni-i Zülcelâl, iş başında işlerini hem göze, hem kulağa göstermek için, âyât-ı Kur'âniye ile, bir çekici zerreye vuruyor; aynı âyetin diğer kelimesiyle, o çekici şemse vuruyor, merkezine çakar gibi ulvî üslûpla vahdâniyeti ayn-ı ehadiyet içinde ve nihayet celâli nihayet cemâl içinde ve nihayet azameti nihayet hafâ içinde ve nihayet vüs'ati nihayet dikkat içinde ve nihayet haşmeti nihayet rahmet içinde ve nihayet bu'diyeti nihayet kurbiyet içinde gösterir. Muhal telâkki edilen cem-i ezdâdın en uzak mertebesini, vâcib derecesindeki bir suretini ifade eder, ispat edip gösterir. İşte bu tarz ifadesi ve üslûbudur ki, en harika edipleri, belâğatine secde ettiriyor."(1)

Allah'ın sonsuz kudreti için, zıtları bir arada toplamak ya da iki zıt zeminde bir işi görmek, normal bir işi yapmakla aynı değerde ve aynı kolaylıktadır. Yani Onun sonsuz kudreti yanında uzak ile yakın, geniş ile dar, zor ile kolay, uzun ile kısa, çokluk ile azlık vesaire şeyler eşittir ve Allah'ın tedbir ve tasarrufunu etkileyemez.

İnsanlar açısından bakıldığında çok ve geniş olan bir şeyin idare ve terbiyesi zor ve meşakkatli olur. Bu da insanın acizliğini ortaya koyar. Yani insan açısından çok ve geniş olan bir şeyi tedbir ve idare etmek imkânsızdır. Bir şey genişleyip çoğaldıkça o şeyin tedbir ve idaresi müşkül hâle gelir. Üstad Hazretleri bu manayı müşevveşiyet şeklinde tabir ediyor. Yani çok ve geniş olan bir şey insan açısından karmaşık ve müşküldür.

Ama Allah'ın kâinat sahnesinde icra ettiği sanat ve icatlarda durum tam aksinedir. Yani geniş ve çokluk içinde bir ahenk ve nizam, bir estetik ve güzellik hükmediyor. Yani bir şeyin çok ve geniş olması Allah'ı aciz bırakıp işleri karmaşık ve düzensiz hâle sokmuyor. Allah kâinatta zıtları cem ederek iş görüyor ki bu da ancak sonsuz bir irade ve kudret ile mümkündür. Yani insan için iki zıddı bir araya getirmek muhaldir, ama Allah için çok kolay ve mümkündür.

Yine bir ustadan çok sanatlı ve güzel bir eser istersek, bu uzun zaman ve itina ister.

Bir iki ayda yapılacak işi, bir iki saatte istersek o iş o eser sanatlı ve güzel olamaz. Bu durum, insanların acziyetinden ileri geliyor. Çünkü insanlar aciz olduğu için iki zıt şeyi aynı anda yapamıyor. Hem hızlı hem de sanatlı iş yapmak ancak Allah'a mahsus bir olgudur. Kâinatta her şey çok hızlı ve ani yaratılmasına karşın, aynı zamanda gayet ölçülü, zarif ve sanatlı yapılıyor. Bu da Allah'ın sanatları üstünde bir tevhit mührü oluyor.

Kolay ve özensiz yapılan bir eser basit ve sanatsız olur. Zor ve itina ile yapılan eser ise gayet sanatlı ve harika olur prensibi insanlar arasında esaslı bir kaidedir. Halbuki kâinatta kolayca icat edilen bitki ve hayvanlara bakıldığında, hepsinin mükemmel ve sanatlı olması onu icat eden Zat'ın ne kadar harika ve mükemmel bir kudrete sahip olduğu anlaşılır ve insanlarca bunların hepsi birer mucize eseridir.

Özet olarak, zıtların bir arada olması işleri zorlaştırır, hatta imkânsız hâle getirir. Bu insanların işlerinde böyledir. Lakin Allah açısından zıtları cem edip ondan harika sanat ve eserler çıkarmak, çok basit ve kolay olduğu için icraatlarını bu şekilde sergiliyor, ta ki herkes bu mucizeleri görüp okusun ve sebeplere ve tabiata havale etmesinler.

(1) bk. [Mektubat, Yirmi Dokuzuncu Mektup, Birinci Risale.](#)